

GÜZEL AHLÂKIN ÖNEMİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Cumanız mübarek olsun... Allah bu güzel günün içindeki hayırlardan, nimetlerden, rahmetlerden, feyizlerden cümlemizi a'zâmî istifade ettirsin... İki cihanda bahtiyar olun...

Peygamber SAS Efendimiz'in birkaç hadis-i şerifini okumaya niyet ediyorum. Bakalım, kaç tanesini okuyabileceğiz!

a. Kötü Huy Sevapları Yok Eder

Birincisi: Hazret-i Ali RA Efendimiz'den rivayet edildiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:

Hadis-i şerifin râvîsi Hazret-i Ali olunca, çok seviniyorum. Tabii, öbür sahabe de hepsi başımızın tacıdır. İstanbul'daki Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri, özel olarak yakınlık duyduğumuz, bize ahirette özel ilgisi olacak bir kimse. Hepsi güzel, fakat Hazret-i Ali deyince büyük sevinç duyuyorum. Çünkü memleketimizde, Hazret-i Ali Efendimiz'i seven grup grup insanlar var ya... İşte o grup grup insanlar da, Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği o hadis-i şerifi duyuyorlar diye; "Hazret-i Ali Efendimiz nasılmış, Hazret-i Ali Efendimiz'i sevenler nasıl olmalıymış?" diye ders çıkartırlar diye, çok memnun oluyorum.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

O bakımdan bu hadis-i şerifi bu cuma sabahında okuyorum. Râmûz'un 97. sayfası bu. Bu hadis-i şerifin Hazret-i Ali Efendimiz'den rivayet edildiğinin farkına vardım. Sonunda da diyor ki: *(Ve ricâlühû sikâtün)* "Ravilerinin hepsi güvenilen insanlardır." diyor. Hadis-i şeriflerin çeşitleri var, ama sahih hadis-i şerif tabii bizim için çok sağlam delil... Kur'an-ı Kerim dinimizin temeli; Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şerifleri dinimizin diğer bir temeli... Bunlarla dinimizi doğru olarak öğrenebiliyoruz.

Hadisleri göz ardı ettiğimiz zaman, dinimizin aslını anlamak imkânı olmayabilir. Çünkü, Kur'an-ı Kerim umûmî olarak bahseder. Hadis-i şerifler teferruatını açıklar.

Şimdi Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şerifini okuyalım:¹

إِنَّ الْخُلُقَ السَّيِّئَ يُفْسِدُ الْعَمَلَ، كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسَلَ
(العسكري في الأمثال عن علي، رجاله ثقات)

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.318, no:10777; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.259, no:850; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.247, no:8036; İbn-i Ebi'd- Dünyâ, *et-Tevâdü ve'l-Humûl*, c.I, s.233, no:184; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.241; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.348; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.255, no:799; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Kadâü'l-Havâic*, c.I, s.47, no:36; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXI, s.292; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Ebü's-Şeyh el-İsfahânî, *el-Emsâl fi'l-Hadîs*, c.I, s.302, no:284; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.VI, s.165, no:579; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.III, s.51, no:1108; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.251, no:1885; Ebû Hüreyre RA'dan.

Mizzî, *el-Fevâid*, c.I, s.136, no:314; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.VIII, s.54, no:12690; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.800, no:7361; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VII, s.252, no:6235.

RE. 97/4 (*Inne'l-hulüka's-seyyie yüfside'l-amele, kemâ yüfside'l-hallü'l-asel.*) buyurmuş.

Herkes ezberleyebilir de, böyle kısa hadis-i şerif olunca.

Biliyorsunuz, kırk tane hadis-i şerifi ezberleyebilirse bir insan, Allah onu kıyamet gününde sıradan insanlardan değil de, alimlerden biriymiş gibi muameleye tâbî tutacak. Mahşer yerinde özel ikrama erecekler. Onun için, kırk tane böyle küçük cümleyi ezberlemek de zor değildir. Onları ezberlediğimiz zaman, inşaallah orada husûsî bir ikrama mazhar olmak da çok hoşumuza gider.

“—Oh, el-hamdü lillâh, halkın arasından bizi şöyle ayırdılar. Bizi özel makamlara getirdiler, oturtular; çok şükür, el-hamdü lillâh!” diye, tabii ayrılanlar ne kadar sevinirler.

Gelelim hadis-i şerifin mânâ-yı münîfine... Peygamber SAS Efendimiz kötü huydan bahsediyor:

(*Inne'l-hulüka's-seyyie*) “Hiç şüphe yok ki kötü huy, (*yüfside'l-amele*) insanın yaptığı işi, a'mâl-i sâlihasını, hayrâtını, hasenâtını fesada uğratır, berbat eder, mahveder. Kötü huy insanın iyi amelini bile berbat eder.” Neye benzetmiş Peygamber Efendimiz?.. (*Kemâ yüfside'l-hallü'l-asel*) “Sirkenin balı berbat ettiği, tadını bozduğu, bünyesini değiştirdiği gibi.”

Bal tatlıdır, hoştur, kaymakla güzel gider ama, sirke karıştı mı işin işine; tabii o zaman balın da tadı, zevki kalmaz. Onun gibi berbat oluyor. Bal baldır ama, içine sirke konulmuştur, karıştırılmıştır, yanlışlıkla düşürülmüştür; ne ise artık, hangi yolla karıştırılmışsa... Akılla insan karıştırmaz da... Akıllı insan da, kötü huylu olmaz zâten.

Yâni, nasıl benzetme olacak?.. Hani Nasreddin Hoca'nın bazı fıkraları oluyor:

“—Soğanla yoğurt yemeyi ben buldum, icad ettim ama, doğrusu ben de beğenmedim.” demiş.

Yâni, her şey güzel olmuyor. Şimdi balın içine keskin bir sirke karıştırıldığı zaman, tadı tuzu kalmaz, bir şeye yaramaz. Belki faydası da kalmaz. Belki mideye de zararı olur, bakarsınız mideyi de deler. Ülser, gastrit yapar veya kanama yapar. Sirke karıştırılması doğru değil.

Onun gibi, kötü huy, insanın kötü huylu olması, yaptığı iyi amelleri de, a'mâl-i sâlihayı, hayrât ü hasenâtı da berbat eder.

Evet öyledir. Başka hadis-i şeriflerden bu hususta mâlûmâtımız vardır. Kur'an-ı Kerim'den mâlûmâtımız vardır. Meselâ:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

(البقرة: ٢٦٤)

(*Lâ tübtılû sadakâtiküm bi'l-menni ve'l-ezâ*) buyuruyor Allah-u Teâlâ Hazretleri. Yâni,

“Verdiğiniz sadakaları, zekâtları, hayır hasenâtı başa kakmak sûretiyle, ezâlandırmak sûretiyle, verdiğiniz insanları üzme sûretiyle boşa çıkartmayın, berbat etmeyin, iptal etmeyin!” (Bakara, 2/264) diyor Allah-u Teâlâ Hazretleri.

Çünkü sen sadaka verdiğin, zekât verdiğin insanı üzünce, onun kalbi kırılınca; bu sefer sadakanın, zekâtın bir sevabı kalmıyor. Neden?.. Üzdün adamcağızı, kalbini kırdın. Belki bir köşede ağlattın... Belki, “Eksik olsun senin sadakan, hayrın hasenâtın!” diyecek gibi bir duruma getirdin adamcağızı.

“—Yâhu, adam bize birazcık bir şey verecek; mahvetti bizi, perişan etti.” filân diye üzölmüşse, tabii o zaman ne oluyor?..

Bizim halk tabirleri bazen hoşuma gider; “Kaşığıyla verip, sapıyla gözünü çıkarmak gibi” derler. İnsan fukarayı üzmemeye dikkat etmeli!

Hoşuma gidiyor, görüyorum, uzaktan göz ucuyla takip ediyorum. Eline parayı alıyor. Fukaranın yanından geçerken veya camide musafaha ederken, avucunun içinde para var; parayı ötekisinin eline tutuşturuyor. Musafaha yapıyor, tokalaşma diyelim, gençler de anlasın diye; tokalaşma yapıyor. Öteki adam bakıyor ki:

“—Aaa, ben tokalaştım bu karşımdaki adamla ama, elimde de bir şey var...”

Neyse, o da bozuntuya vermiyor, anlıyor işin gizli olduğunu. O da onu cebine sokuyor. Sonra dışarıya çıktığı zaman, bakıyor, bir şey vermiş

kendisine o arkadaş ama, kimse de bu işi fark etmedi, anlamadı; seviniyor.

Bir de:

“—Gel bakalım buraya! Senin çoluk çocuğun kaç tane, paran pulun var mı, borcun harcın var mı?..”

“—Var, çoluk çocuk kalabalık...” bilmem ne.

“—Al sana zekâtımdan beş kuruş, on kuruş!”

“—Yâhu, hay Allah, ne diye bağırdın, ilan ettin, beni mahvettin?.. İstemez, eksik olsun; teşekkür ederim.” der, almaz o zaman.

Böyle yaptığımız her ibadetin bir bozucu tarafı vardır. İbadeti ibtal eden, veya ifsad eden; yâni bâtıla çıkartan, boşa çıkartan veyahut da bozan... Kökünden bozuyor. Hani insan birisiyle nişanlanıyor da, sonra soruyorsun:

“—Ne oldu, evlendiniz mi?..”

“—Bozduk hocam!” diyor. Yâni, olmadı artık demek o...

“—Nişanı attım, bozuldu.” diyor.

Ya bozuluyor, ya sevabı kaçıyor. Bu namaz kılarken da böyledir, hacca giderken de böyledir.

Hacca gider insan... Hac çok sevap; ömründe bir defa yapılan muhteşem bir ibadet... Hem mâlî yönü var, hem sıhhî yönü var, hem de mânevî, kalbî yönü var. Yâni, mal harcanıyor, para harcanıyor. Sıhhatli olması lâzım insanın, zengin olması lâzım!.. Kalkıyor gidiyor oraya ama, öyle şeyler yapıyor ki hacda, haccı ibtal oluyor; yâni

bâtıl oluyor, boşa gidiyor. Veyâ ifsad oluyor, bozuluyor, hiç bir işe yaramaz duruma geliyor. O da kendisini hacı sanıyor.

Bir de hacılıktan dolayı öğünüyor, levhaya yazıyor, etrafa söylüyor:

“—Ben hacıyım!” diye.

Sen nereden hacısın?.. Dur bakalım, kabul oldu mu, olmadı mı?.. Allah senin ibadetini yüzüne mi çaldı, çalmadı mı?.. Kendisini hacı sanıyor.

İşte böyle, bütün ibadetlerde insanın güzel huylu olması lâzım! “—İbadetleri ibtal edecek, ifsad edecek hususlar nelerdir? Ne yaparsam bu ibadet boşa gider? Ne yaparsam bu ibadet bozulur, sevabı kalmaz; yeniden yapılması gerekir, sil baştan olur?..” diye bunları öğrenmek lâzım!..

İlmihal kitaplarında aslında... İlmihal kitaplarınının klasik bir yazım tarzı var, o tertibe göre anlatıyorlar. Ama bence bu devrin insanlarına, biraz başka türlü bu işin önemini anlatmak için, tertiplerde filân biraz değişiklik yapmak lâzım!..

“—Bir namaz kılıyorsun, namaz bozulabilir. Aman şunlara şunlara dikkat et; yoksa kıldığın namaz boşa gider, havaya gider.” diye ilkönce onları ifade etmeli ki, insan ilkönce onu bilsin. Onu bilmiyor, namaz kıldım sanıyor.

Sonra orucu... Biz meselâ Ramazan ayının başında:

“—Orucun sevabını şunlar şunlar bozar, ifsad eder, ibtal eder; aman bunlara dikkat edin, bunları işlemeyin, orucunuzu güzel tutun! Sonra akşama aç ve susuz kalmaktan başka, elinize hiç bir kâr geçmez.” diye ikaz ettik.

Daha Ramazan gelmeden, ben nerede vaaz ettiysem arkadaşlara, cemaatimize bunları böyle hatırlattım. Dedim ki:

“—Bakın, oruç sadece sabahtan akşama kadar aç kalmak değildir. Aman şunlara şunlara dikkat edin!” diye sıraladım.

Hac böyledir, oruç böyledir, namaz böyledir, zikir böyledir, fikir böyledir, hayır hasenat yapmak böyledir, zekât sadaka böyledir. O halde ne yapmamız gerekiyor muhterem kardeşlerim?.. Ahlâkımızı güzelleştirmemiz lâzım geliyor.

b. Çocuğun Eğitimi

Tabii ahlâkı güzelleştirelim ama, bu güzel ahlâk, güzel huylar Kapalı Çarşı’da mı satılır, cevâhir bedesteninde mi satılır?.. Kiloyla mıdır, metreyle midir?.. Nereden alınacak, nasıl elde edilecek, nasıl kazanılacak bu güzel huylar?..

Bu tabii o kadar çarşıdan elbise almak gibi değil... Sırtına giydin, konfeksiyon iyi geldi. Tamam, bu elbise benim diyebiliyorsun. Ama böyle kolayca, elbise giyer gibi iktisab edilemiyor güzel huylar.

Bir kere kişinin aile eğitimi diyoruz, “Terbiye aile eğitiminden başlar.” diyoruz. Bizim çok kıymetli bir profesör dostumuz var, Allah

razı olsun; çok da tatlı konferanslar verir, konuşur. Biz de çok seviyoruz kendisini. O bir konferansında anlatmıştı, çocuk eğitimi ile ilgili... demişti ki:

“—Çocuğun terbiyesinde sekiz husus vardır, sekiz nokta vardır, sekiz madde vardır. Bunlar tamamlandığı zaman, çocuğun terbiyesi tamam olur. Çocuk anasından doğduğu zaman, anasından doğup da ‘İngaaa...’ dediği zaman, sekiz maddelik terbiyesinin beş maddesi — geçmiş ola— bitmiş oluyor. Daha önceden lâzımdı bazı şeyler. Bazı tedarikleri daha önceden yapmak lâzımdı.” demişti.

Biz de şaşırdık;

“—Yâhu sekizin beşi geçer mi çocuk ıngaaa dediği zaman?.. Ömrü boyunca daha nice tahsiller görecek.” diye bir çeşit kuşku ile karşıladık profesörün sözünü.

“—Sıralasın bakalım, bunlar neler?” diye sıkıştırdık. Tabii, zâten o sıraladı. Haa ne diyor:

“—Bir kere insanın eşini güzel seçmesi gerekiyor. Oradan başlıyor iş. Bir kötü kimseyi eş olarak seçti mi insan, kötü bir annenin veya kötü bir babanın çocuğu olacak doğan çocuk... Geçmiş ola!.. Anne baba kötü olduktan sonra, kötü demirden iyi kılıç yapılabilir mi?.. Bir tanesi gitti.”

Efendim, şöyle olacak, böyle olacak diye beş tanesinin hakikaten geçmiş olduğunu isbat ediyor. Kalıyor geriye üç tanesi. Tabii, anne karnında bile çocuğun eğitimi, terbiyesi var.

Helâl lokma yemesi var. Haram lokma ile beslenmiş bir annenin karnındaki çocuktan hayır gelir mi?.. Gelmez, eşkıya olur; tüfek alır, dağlara çıkar.

Nikâhı sahih olmayan bir çocuk; *veled-i zinâ* deniliyor biliyorsunuz, nikâhı sahih değil. Geçenlerde okuduk gazetelerde, karnı şişmiş, nikâhı o zaman yapıyor. Çocuk meydana gelmiş, bunlar evlenmişler önceden, daha yeni nikâh yapıyorlar. Olmaz!..

“—Olmaz ama, oldu.”

Haa, işte bak, o zaman o çocuktan hayır gelmiyor. O çocuk nikâhla olmadığı için bereketsiz oluyor, hayırsız oluyor. Anne baba da anlayamıyor;

“—Yâhu, ben bu çocuğu en iyi okullarda okuttum, çocuk niye adam olmadı?” diyor.

Veyahut da hastalıklı doğuyor. Bakıyorsunuz, problemlı çocuk olarak doğuyor. Neden?.. Annesi babası içkici vs. Çocuğa tesir ediyor. Esrar kullanırsa, tesir ediyor. Buralardan kaybetmiş oluyor.

Demek ki, anne karnında terbiye var. Ondan sonra, anne kucağında, aile yuvasında terbiye var. Ondan sonra nihayet geliyor okula, çocuk ilkokulda okumağa başlıyor.

Eski filozoflardan birisi demiş ki:

“—Okuma yazma bilmeyen bir millete okuma yazma öğretirsen, ne olur?.. Okuma yazma bilen bir cahil millet olur.”

Cahillik bitmez ki... Okuma yazmayla cahillik bitmiyor muhterem kardeşlerim! Okuma yazma sadece bilgiyi arttırıyor. Adam da adam olmadığı için, okuma yazma ile öğrendiği bilgileri, banka soymakta, kasa açmakta, yol kesmekte kullanıyor. Polise taş çıkartıyor. Askeri üzüyor, yoruyor, sıyrılıp kaçmasını biliyor.

Neden?.. Çünkü tahsil gördü, her şeyden haberdar, ondan... Keşke cahil olsaydı. Yâni, kaplanın bir de kanadı olunca, yapacağı şerrin, yapacağı zararın haddi hesabı olmaz. Duvarın öbür tarafına da uçar, atlar, orada da insanları yakalar, çatır çutur yer.

Binâen aleyh, kötü insanın birçok donanımlarla donanması, birçok meziyetlere, alete, edevâta, imkâna sahip olması kötülüğü yaygınlaştırıyor.

Onun için, insanın eğitiminde, terbiyesinde aile de önemli ama... Tabii anne babasının tesiri var, soyunun, muhitinin tesiri var. Annesinin onu beslerken helâl süt vermesinin, helâl lokma yemesinin tesiri var... Tabii bunları materyalist insanlar kabul etmeyebilir, “Boşver böyle şeyleri!” diye düşünebilirler. Ondan sonra, ailede güzel bir eğitim görmesinin tesiri var.

Ondan sonra yine yetmiyor. Çünkü, aileden sonra, deniz kenarındaki gemi, çalkantılı okyanuslara açılıyor, hayatın okyanusuna açılıyor. Orada büyük dalgalar var, fırtınalar var, kasırgalar var... Gemileri parçalayan çok büyük tehlikeler var deryada... O zaman insanın gene birtakım şeylerle takviye olması gerekiyor.

Eskiler ne yapmışlar?.. Eskiler bizim bu dediğimiz, saydığımız, saymadığımız bütün eğitim unsurlarına dikkat etmişler. İyi bir aile ile çocuklarını evlendirmeye dikkat etmişler. Ondan sonra, nikâhlı olmağa dikkat etmişler. Bir de, nikâhta hayır bereket olsun diye dualarla, camide namazlar kılınarak düğünün yapılmasına, düğünde içki vs. içilmemesine, her şeye dikkat etmişler.

Hayırlı, dualı, güzel bir yuva; iki taraf da müslüman, mütedeyyin... Ondan sonra evlâtları olmuş. Hani kimisine de besmelesiz diyorlar, yâni besmeleyi unutmamanın bile zararı var. Yemeğe oturup da insan besmelesiz yemeğe başladı mı, şeytan onun gıdasına ortak oluyor. Evlendiği zaman besmelesiz başladı mı, şeytan onun eşine ortak oluyor. Şaşırılmışlar sahabe-i kiram:

“—Yâ Rasûlallah, şeytan bizim ailemize de mi ortak olur?..”

“—Evet, ortak olur, şeytanın çocukları olur. Sen besmelesiz olursan, Allah’a sığınmazsan, öyle olur.” buyurmuş.

Bunlar için bizce görünmeyen tarafları, ilâhî tarafları, mânevî tarafları. Tabii Peygamber SAS Efendimiz görüyor.

Onun için, tertemiz bir yuva kurmuşlar dualarla... Ondan sonra herkes helâl lokma yemeğe dikkat etmiş. Ticaretini güzel yapmış, sanatını güzel yapmış.

Zâten sanatta da bir kontrol varmış, esnafın kendi kendisini kontrolü varmış. Esnafın bir ağası varmış, *Yiğitbaşı* denilen bir esnaf başkanı varmış. Sabahleyin piyasa, dükkânlar besmelelerle açılmış. Kimse kimsenin çırağını ayartıp, daha fazla aylık, haftalık verip kendisine alamazmış. Çırak gelirmiş, ustasının elini öpermiş, işe öyle başlarmış. Usta ona işi güzel öğretirmiş. Yapılan mal kalitesiz olursa; esnaf teşkilatı müdahale eder, o esnafı cezalandırır. İcabında işten, orada ticaret yapmaktan men edermiş. Helâl lokma ile, yalan yere yemin etmeden, aldatmadan ticaret olurmuş, kazançlar güzel olurmuş.

Sonra da tabii bir İslâm terbiyesi var. Osmanlı nedir?.. Osmanlı günlük yaşantıda İslâm hayatını, Allah'ın emirlerini, ayet-i kerimeleri, hadis-i şerifleri yedi asır uygulayan, uygulayarak yaşayan bir İslâm toplumu, örnek İslâm toplumu... Şimdi bu toplumun yedi asırlık birikimi var, tecrübesi var, oturması kalkması var. Paşa efendi konak yapıyor, haremlik selâmlık yapıyor. Padişahın sarayında da haremlik var, selâmlık var. Yâni kadınlarla erkekler beraber oturmamışlar. Bunlar ölçülmüş, biçilmiş şeyler, ta Peygamber Efendimiz'den geliyor.

Peygamber Efendimiz, kızı Fâtımatü'z-Zehrâ Vâlidemiz'in hane-i saadetine ziyarete gittiği zaman, yanında sahabesi varken, kızına sesleniyor uzaktan:

“—Kızım, biz misafirlerle seni ziyarete eve geliyoruz, perdenin arkasına çekil! Misafirler

var yanımda, yalnız ben, tek başıma değilim. Yanımda ashabımdan misafirler var, perdenin arkasına çekil kızım!” diyor.

Düşünün ki, ziyaret eden Peygamber Efendimiz SAS; yanındakiler yıldızlar misâli sahabe-i kiram...

Evine gittiği insan Peygamber Efendimiz’in mübarek kızı, kerimesi, cennet hatunlarının efendisi, Fâtıma Anamız Radıya’llâhu teâlâ anhâ...

Ama Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“—Perdenin arkasına çekil kızım, yanımda erkekler var, nâmahremler var!” diyor.

Şimdi bu sözleri niçin söylüyorum?.. Tesettürün karşısına çıkanlar ibret alsınlar, hatalarından dönsünler diye söylüyorum. Sonra bu tesettürün kimler karşısında?..

“—Biz ilericiyiz, biz laikiz, biz moderniz, biz çağdaşız!..” filân diyen kimseler.

Bir kısmı da bunların, bizim Hazret-i Ali Efendimiz’in taraftarları, onu seven insanlar... Görsünler bakalım, Fâtıma Anamız nasıl yaşamış?.. Böyle ibadeti ve oturmayı beraber mi yapmışlar, ayrı mı yapmışlar; görsünler!

Şimdi, “*Dost acı söyler, düşman güldürür.*” derler. Biz hakikatleri söyleyelim de, Allah’ın divanında yüzümüz ak olsun, alnımız açık olsun...

“—Yâ Rabbi, ben o kardeşlerime hatırlattım, bilgileri söyledim.” diyebilelim diye anlatmış oluyoruz.

Demek ki, İslâm toplumunun güzel bir örneği... Yâni asırlar boyu örnek bir İslâm ailesi nasıl olur, Osmanlı bunu tahakkuk ettirmiş. Dindar paşası var... Hacca gitmiş, cami yaptırmış, hamam yaptırmış, kütüphane yaptırmış, münevver, dindar paşa hazretleri var, eşraf var, halk var... Şeyh efendiler var, müridleri var; tarikatlar var, merasimleri var, zikirleri var... Bir alem!..

Ben diyorum ki: Keşke o alemi şimdi, kitaplardan teferruatı toplayabilsek de, şöyle bir bölgede uygulayabilsek... Bakın, nasıl dünya hayran olacak!..

“—Allah Allah, bunların evleri ne kadar güzelmiş! Kafesleri ne kadar tatlı, cumbaları ne kadar hoş! Sedirler ne kadar rahat... Mangal ne kadar pırıl pırıl orta yerde parlıyor... Ne kadar güzel!” diyecekler.

Görseler, her şeyi beğenecekler, hayran kalacaklar. Ben de temenni ediyorum, “Hiç olmazsa şöyle göstermelik bile olsa, bir yerlerde bunu uygulasak da, millet anlasa...” diyorum.

c. Hased İnsanın Hasenelerini Bitirir

Biliyorsunuz, bu kötü huyun ameli, sirkenin balı bozması gibi bozması meselesinde, hadis-i şeriften birkaç misâl daha vermek istiyorum.

Meselâ, Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:²

الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

(د. هب. عن أبي هريرة؛ ه. ع. ش. هب. والديلمى عن أنس)

RE. 202/17 (*El-hasedü ye'külü'l-hasenât*) “Hased insanın hasenelerini, yâni güzel ibadetler hayırlar yapıp da kazandığı sevapları, hasenâtı yer, bitir; (*kemâ te'külü'n-nâru'l-hatab.*) ateşin odunu yeyip bitirmesi, yok etmesi gibi.”

Nasıl ocağa odunu koyuyorsun, kocaman, ağır bir şey... Üç kilo, beş kilo kesilmiş bir odun. Koyuyorsun, iki saat sonra bakıyorsun, kül olmuş. Bir avuç kül kalmış. Ne oldu?.. Odunu ateş kül etti, yandı yandı, bitti. İnsanın hasenâtı da, huyları kötü olduğu zaman, meselâ buradaki kötü huy, hased... Hased eden kişinin hased etmesi, kıskanması iyilikleri kül ediyor. Yakıp bitirip kül ediyor.

² Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II s.693, no:4903; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.266, no:6608; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.418, no:1430; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1408, no:4210; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.330, no:3656; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.V, s.330, no:26594; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.267, no:6610; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.136, no:1049; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.271, no:6212; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.2, s.159, no:2812; İbn-i Abdi'l-Ber, *Temhîd*, c.VI, s.124; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.247; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.II, s.227; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dımaşk*, c.LIV, s.170; Enes RA'dan.

Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.136, no:1048; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.833, no:7438; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.117, no:1132; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XII, s.193, no:11738.

Demek ki burada da, konuşmamın başında söylediğim hadis-i şerifin bir misalini görmüş oluyoruz. Bu hadis-i şeriflerden anlaşılıyor ki, bizler müslüman olarak tabii ibadet edeceğiz. İbadetleri severek yapıyoruz. Namaz gözümüzün bebeği... Ramazan gelince ülkemizin çehresi değişiyor. Minareler kandillerle donanıyor, camiler mü'minlerle doluyor. Akşam ziyafetleri, iftarlar, hediyeler, sadaka-i fıtırar, zekâtlar... Değişiyor toplum, bir başka güzel hale bürünüyor.

Tamam, ibadetleri böyle severek yapıyoruz. Seviyoruz ibadetleri... Orucu da seviyoruz, zekât vermeyi de seviyoruz, haccı da seviyoruz, umreyi de seviyoruz, her ibadeti seviyoruz. Seviyoruz ama, ibadetlerin yapılmasıyla, hayır hasenâtın yapılmasıyla hasıl olan haseneler, verilen mükâfatlar elden gidebiliyor. İbadetin sevabı yok olabiliyor, ibadet bozulabiliyor, ibadet boşa gidebiliyor... Kazanılmış sevaplar da kül olabiliyor.

d. Güzel Huy ve Takvâ

O halde neye dikkat etmemiz lâzım?.. İbadet etmemiz lâzım amma, güzel huylu olmağa da dikkat etmemiz lâzım!.. Huyumuzun güzel olması lâzım!..

أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ

(حم. خ. في الأدب، ت. ه. ك. حب. هب. عن أبي هريرة)

RE. 80/3 (Ekseru mâ yüdhilü'n-nâse'l-cennete takva'llâhi ve hüsnü'l-huluk.) "İnsanları ekseriyetle cennete sokacak şey, güzelhuydur

ve takvâdır.”³ diye Peygamber SAS Efendimiz’in hadis-i şerifi var.

Neden bu adam cennetlik oldu?.. Neden bu adamı Allah-u Teâlâ Hazretleri cennete sokuyor, mükâfâtlandırıyor?.. Ekseriyetle güzel huyundan dolayı, takvâsından dolayı. Takvâ da tabii, günahlardan sakınmak demek. O da bir sakınma duygusudur. Yâni açgözlü değil, hemen ne bulursa yutmuyor, elini her şeye uzatmıyor, her aklına geleni yapmıyor... Takvâ ile ölçüyor, biçiyor, düşünüyor, taşıyor; günahsa yapmıyor, tehlikeli ise kaçınıyor. Şüphelinin yanına bile yanaşmıyor.

O da bir güzel huy, o da bir huy... Yâni şu adam takvâlî, bu adam takvâsız... Onun huyu güzel, bunun huyu kötü... O da bir huy. Haa, demek ki, ekseriyetle insanlar takvâlî olmaktan dolayı, güzel huylu olmaktan dolayı cennete giriyorlarmış.

O halde ne yapacağız?.. İbadetlere özen gösterdiğimiz kadar, ve hattâ –onları bile ibtal ettiği için– onlardan da fazla, her şeyden önce ahlâkımızın güzel olmasına dikkat edeceğiz.

³ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.363, no:2004; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.442, no:9694; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.224, no:476; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.108, no:289, 294; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.360, no:7919; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.324, no:2474; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.235, no:4914; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.137, no:1050; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.470, no:3787; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *el-Vera'*, c.I, s.93, no:135; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.379, no:1073; Ramhürmüzî, *Emsâlü'l-Hadîs*, c.I, s.159, no:132; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VIII, s.470; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.60, no:2340; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.311; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.141, no:44071; *Câmiü'l-Ehadîs*, c.V, s.357, no:4283.

Böyle bir dikkat var mı?.. Çevremize bakalım, kendi kendinize sorun! Etrafınızdaki insanları düşünün... Akrabanızı, komşuları, arkadaşlarınızı düşünün... Toplumumuzda ahlâkını güzelleştirme eğitimi var mı?.. Böyle bir özlem, böyle bir çalışma hissediliyor mu, gözle görülüyor mu?.. Var mı böyle bir ahlâk çalışması?..

Yok! Böyle bir şey düşünülüyor. Hattâ özel sohbetlerden kesitler alsak, banda alsak özel konuşmaları; çoğu ahlâka aykırıdır. Çoğu insanın temâyülleri, eğilimleri, kafasındaki niyetleri kötülüğe doğrudur. Onu da söyler:

“—Yâ, vallâhi elime bir fırsat geçse, şöyle yaparım, böyle yaparım...” diye, ağzını açıp, gözünü yumup öyle şeyler söyler ki, insanın tüyleri diken diken olur.

Güzel ahlâka bir eğilim yok, güzel ahlâkı kazanmak için bir çalışma yok... Kötü huylardan kurtulmak için bir çalışma yok... Ne biçim toplum?.. Kötüye doğru giden bir toplum... Bu gidiş iyi değil, hayra alâmet değil.

Eskiden nasıldı?.. Eskiden bu iyi ahlâkı öğrenmek ve öğretmek için sistemler vardı, eğitim metodları vardı. Eğitim mekânları vardı, eğitici insanlar vardı, mürebbîler vardı, mürşidler vardı. İnsanları böyle pratik olarak özel hayatlarında eğiten, “Şu şöyledir, bu böyledir!” diye gösteren insanlar vardı.

Biliyorsunuz bir insan delikanlı olduğu zaman, büluğ çağına erdiği zaman, hele evlendiği zaman, artık annesinin babasının sözünü kim

dinler?.. Dinlemiyorlar. Amma, bizim eski toplumumuzda yaşlı adamları bile yola getiren, onlara bile nasihat eden mercîler vardı, makamlar vardı, kişiler vardı.

Onların bir sözü iki edilmezdi, herkes karşısında diz çökerdi. Başını kaldırmazdı, gözüne bakamazdı. Bir sözünü iki etmezdi.

Alın Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî... Bir vezire [Muînüddin Süleyman Pervâne] bir fakirin işini söylemiş, cennetmekân, rahmetu'llâhi aleyh. Çok hoşuma gidiyor. Vezir, o zamanki devlet adamı demiş ki:

“—Efendim, bu işe divan razı olmaz!” demiş.

Divan, hani o devlet dairesindeki yetkili kimseler demek.

Mevlânâ Hazretleri tebessüm etmiş, bir latîfe yapmış orada:

“—Dîvan Süleyman’a değil, Süleyman dîvana hakimdir.” demiş.

Ama bu ikinci *dîvan*, *div* kelimesinin çoğulu; divler demek yâni. *Div* de Farsça’da şeytan mânâsına geliyor. Yâni, Süleyman AS’ın cinler üzerindeki hakimiyetine, saltanatına telmihte bulunarak, “Sizin adınız Süleyman... Siz ağırlığınızı koydunuz mu, dîvânın, yâni şeytanların hükmü olmaz, iş olur.” diyor.

Divan kelimesini böyle iki anlamlı kullanmış. Ötekisi, “Memurlar bu işe razı olmaz:” diyor, o da beriki mânâsıyla, “Siz ağırlığınızı koydunuz mu, dîvân, yâni devler, şeytanlar bu işe mânî olamaz!” diye bir latîfe yapmış. Adam gülmüş tabii, fakirin işini yapmış.

Sonra bir yetkili şahıs gelmiş, kapısından içeri almamış Mevlânâ Hazretleri. Çok hoşuma gidiyor. Neden sonra almış da, huzuruna oturtmuş, hiç konuşmuyor. Neden?.. O adamın zalim olduğunu, yoksulları ezdiğini, rüşvet aldığını, kötü işler yaptığını biliyor tabii; onun için.

Adam da durmuş, durmuş... Devlet adamı, çok yüksek ama, karşısındaki mâneviyat adamı, o ondan çok daha yüksek... Mevlânâ Hazretleri...

Demiş ki:

“—Efendim, bana bir nasihat et!” demiş, nasihat isteyerek konuşurmaya çalışmış.

Mevlânâ Hazretleri o zaman açmış ağzını:

“—A evlâdım, ben sana ne nasihat edeyim?.. Seni Rahman sultan etti, sen şeytana hizmet ediyorsun!..” diye başlamış böyle, hem nükteli, hem de ağır söylemeye...

Adam hüngür hüngür ağlamış. Pişman, perişan öyle gitmiş huzurundan.

Bizim toplumumuzda böyle müesseseler vardı. Padişahı, bakanı, veziri, yetkiliyi, hatasını söyleyip yola getiren makam ve şahsiyetler vardı, müesseseler vardı. Biz bu müesseseleri ne yaptık, bu mücevherleri ne yaptık?.. Darmadağın ettik, hazineyi yağmalat-tırdık... Bunlar güzel şeylerdi. Bunlar, bizim cihanda yüzümüzü ak eden şeylerdi.

Bugün Mevlânâ'ya Avrupalılar, Amerikalılar sahip çıkıyor, onlar hayran oluyor. Bizde birçoğunun, onların sevgisinden sonra haberi oldu Mevlânâ'dan... Yoksa, Mevlânâ'ya da karşı çıkabilirdi.

Bizim de ne yapıp yapıp, kötü huyları atacak bir çare bulmamız lâzım! İyi huyları iktisab edecek, öğretecek bir mekteb bulup, oraya kendimizi kaydettirmemiz lâzım!..

Biliyorsunuz, kötü huyları iyiye döndürmenin yolu, yöntemi, tasavvufun konusu oluyor ve tasavvuf insanları kemâlât-ı insâniyyeye, ahlâkıyyeye ulaştıran bir eğitim müessesesi...

Allah-u Teâlâ Hazretleri gerekli eğitimleri görüp de, Allah'ın sevdiği kâmil insanlar, güzel huylu insanlar olmayı cümlemize nasib eylesin... Varsa, üzerimizdeki kötü huyları atmayı, onlardan kurtulmayı nasib eylesin... İçi temiz, kalbi temiz, aklı temiz, fikri temiz, niyeti temiz ve yaptığı işler ifsad olmayan, ibtal olmayan, Allah indinde makbul olan amelleri işleyen kullar eylesin Allah cümlemizi...

Huzuruna sevdiği, razı olduğu kulu olarak varmayı nasib eylesin...

Rahmetine mazhar eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin cümlemizi; sevdiđimiz çoluk çocuđumuz, akraba ve büyüklerimizle beraber...

Aziz ve muhterem Akra dinleyicileri, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..*

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

14. 04. 1995 - AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

